

Considerații privind calitatea de parte civilă în procesul penal a unităților spitalicești

Conf. univ.dr. Gabriel Naghi,
Lector univ. dr. Corina Naghi

Considerations concerning the quality of civil side into a penal trial involving healthcare units

The persons whos, through their deeds, bring damages to the health of other persons are liable according to the law. They have the obligation to remedy the prejudices caused to the supplier of medical services which represent the effective expenses occasioned by the provided medical assistance. In the case of the litigations having as object the recovery of these sums of money, the suppliers of medical serices do subrogate into all the procedural rights and obligations of the Healt Insurance Houses issued from the trial and thereby acquire the formers` quality of civil side for all the trials and requests that are submitted to the juridical courts, no matter what the trial`s phase be.

Key words: *medical assistance, damages, supplier of medical services, civil side.*

Cuvinte cheie: *asistență medicală, daune, furnizor de servicii medicale, parte civilă*

Temeiul juridic al răspunderii civile în domeniul medical, pe lângă dispozițiile art. 998-999 din Codul civil, îl reprezintă și unele dispoziții speciale în materie. Astfel, înainte de 1 ianuarie 2003 când a intrat în vigoare Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 150/2002 privind organizarea și funcționarea sistemului de asigurări sociale de sănătate exista o dispoziție specială în materie cuprinsă în art. 188 din Legea nr. 3/1978 privind asigurarea sănătății populației care prevedea: „Persoanele care prin faptele lor aduc prejudicii sau daune sănătății altei persoane răspund potrivit legii și sunt obligate să suporte cheltuielile necesitate de asistența medicală acordată acesteia”. Prin intrarea în vigoare a ordonanței a fost modificată această prevedere prin art. 106 care stipulează că: „Persoanele care prin faptele lor aduc prejudicii sau daune sănătății altei persoane răspund potrivit legii și sunt obligate să suporte cheltuielile ocazionate de asistența medicală acordată. Sumele reprezentând aceste cheltuieli vor fi recuperate prin grija caselor de asigurări și constituie venituri ale fondului”.

Observăm că noua reglementare este mai explicită în sensul că stabilește cine are calitatea de parte civilă, respectiv casele de asigurări de sănătate, precum și care este destinația acestor sume după recuperare, în sensul că ele devin venituri ale fondului caselor de asigurări de sănătate. Se subînțelege că responsabilitatea pentru constituirea de parte civilă în situația prevăzută de art. 188 din Legea nr. 3/1978 cădea în sarcina organelor de urmărire penală sau instanțelor de judecată, deoarece potrivit art. 17 din Codul de procedură penală acțiunea se pornea și se exercita și din oficiu când persoana vătămată era o unitate din cele prevăzute de art. 145 Cod penal (adică instituție publică).

La acea dată dispozițiile art. 17 alin.(1) și (2) din Codul de procedură penală erau constituționale sau mai bine spus nici nu există o instanță (Curtea Constituțională) care să declare neconstituționale anumite texte de lege. Actualmente, art. 17 Cod procedură penală a fost modificat prin Legea nr. 281/2003, iar acțiunea civilă se pornește și se exercită și din oficiu când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

În aplicarea ordonanței a fost emisă H.G. nr. 1485/2003 pentru aprobarea contractului cadru privind condițiile acordării asistenței medicale spitalicești (abrogată prin H.G. nr. 52/2005 pentru aprobarea contractului- cadru privind condițiile acordării asistenței medicale în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate pentru anul 2005), iar în aplicarea contractului-cadru au fost aprobate normele metodologice prin Ordinul nr. 1220/890/2003 (abrogat la rândul lui prin Ordinul nr. 56/45/2005) al ministrului sănătății și Președintelui Casei Naționale de Asigurări de Sănătate. În anexa nr. 18 din acest ordin la art. 15 se prevede :„Serviciile medicale spitalicești acordate unei persoane ca urmare a prejudiciilor sau daunelor cauzate sănătății acesteia de alte persoane (accidente de muncă, inclusiv ale sportivilor profesioniști apărute în cazul exercitării profesiei, accidente rutiere și vătămări corporale grave prin agresiune, precum și îmbolnăvirilor profesionale), sunt suportate de persoanele vinovate . Aceste servicii sunt evidențiate distinct la nivelul unității sanitare respective și vor fi decontate de casele de asigurări de sănătate, iar *sumele vor fi recuperate prin grija caselor de asigurări de sănătate și constituie venituri ale fondului național unic de asigurări sociale de sănătate*”. Este vorba despre infracțiunile prevăzute de art. 180-184 Cod penal când avem în vedere răspunderea persoanelor fizice care prin faptele lor de natură penală cauzează daune integrității corporale și sănătății altor persoane. În astfel de situații autorul infracțiunii răspunde penal în cadrul exercitării acțiunii penale dar și civil pentru suportarea cheltuielilor ocazionate de asistența medicală acordată persoanei vătămate prin constituirea de parte civilă în cadrul procesului penal.

O situație similară poate fi și atunci când ne aflăm în prezența accidentelor de muncă sau îmbolnăvirilor profesionale, persoana vinovată de producerea acestora poate fi identificată iar fapta constituie infracțiune. Conform redactării art. 106 din ordonanță, apreciem că și persoanele juridice puteau fi obligate să suporte cheltuielile aferente acordării asistenței medicale ocazionate de accidentele de muncă și boli profesionale, fie în calitate de comitenți pentru faptele prepușilor, fie ca responsabili pentru prejudiciile cauzate de lucruri aflate în paza juridică acestora, mai ales că serviciile medicale acordate în astfel de situații potrivit art. 29 alin.(1) din ordonanța de urgență, nu erau decontate de casele de asigurări de sănătate din fondul unic. În aceste situații recuperarea acestor cheltuieli se făcea de către furnizorul de servicii medicale, respectiv unitatea sanitară.

Ordonanța de Urgență nr. 150/2002 privind organizarea și funcționarea sistemului de asigurări sociale de sănătate a fost abrogată odată cu apariția Titlului VIII „Asigurările sociale de sănătate” din Legea nr. 95/2006, Legea privind reforma în domeniul sănătății, publicată în Monitorul Oficial nr. 372/28 aprilie 2006. Astfel, art. 313 prevede următoarele: (1) „Persoanele care prin faptele lor aduc prejudicii sau daune sănătății altei persoane răspund potrivit legii și sunt obligate să suporte cheltuielile efective ocazionate de asistența medicală acordată. Sumele reprezentând cheltuielile efective vor fi recuperate de către casele de asigurări și constituie venituri ale fondului”; (2) „Furnizorii de servicii care acordă asistența medicală prevăzută la alin.(1) realizează o evidență distinctă a acestor cazuri și au obligația să comunice lunar casei de asigurări cu care se află în relație contractuală documente justificative care atestă cheltuielile efective realizate“(situațiile de plată s.n.).

Așadar, după cum observăm atitudinea procesuală a furnizorilor de servicii (unitățile spitalicești) pentru recuperarea despăgubirilor civile (cheltuieli de spitalizare) era mai mult una pasivă. Ea se rezumă fie la comunicarea către organul de urmărire penală, care exercita și susținea din oficiu acțiunea civilă a situației cu privire la întinderea pagubei, până la abrogarea Legii nr. 3/1978 privind asigurarea sănătății populației sau la evidențierea distinctă a acestor cazuri și comunicarea către casele de asigurări de sănătate

cu care se află în relațiile contractuale a documentelor justificative, în speță situațiile de plată, în cazul legislației în materie după 1989.

În acest ultim caz calitatea de parte civilă o aveau casele de asigurări de sănătate, instituții publice cu personalitate juridică, cu bugete proprii, în subordinea Casei Naționale de Asigurări de Sănătate(art. 267 din Legea nr.95/2005).

Casele de asigurări colectează contribuțiile persoanelor fizice, altele decât cele pentru care colectarea veniturilor se face de către ANAF și gestionează bugetul fondului aprobat, asigurând funcționarea sistemului de asigurări sociale de sănătate la nivel local. Casele de asigurări de sănătate funcționează pe baza principiului teritorialității, existând case de asigurări de sănătate județene și Casa de Asigurări de Sănătate a Municipiului București. Totodată, ele trebuiau să recupereze în cadrul procesului penal prin constituirea de parte civilă și susținerea acțiunii civile pentru cheltuielile efective ocazionate de asistența medicală acordată în condițiile art. 313 din Legea nr. 95/2005.

Prin O.U.G. nr. 72/20 septembrie 2006 publicată în Monitorul Oficial al României nr. 803/25 septembrie 2006, art I pct. 34, a fost modificat art. 313 astfel : (1) „Persoanele care prin faptele lor aduc daune sănătății altei persoane răspund potrivit legii și au obligația să repare prejudiciul cauzat furnizorului de servicii medicale reprezentând cheltuieli efective ocazionate de asistența medicală acordată. Sumele reprezentând cheltuielile efective vor fi recuperate de către furnizorii de servicii medicale. Pentru litigiile având ca obiect recuperarea acestor sume, furnizorii de servicii medicale se subrogă în toate drepturile și obligațiile procesuale ale caselor de asigurări de sănătate și dobândesc calitatea procesuală a acestora în toate procesele și cererile aflate pe rolul instanțelor judecătorești, indiferent de faza de judecată”; (2) Furnizorii de servicii care acordă asistența medicală prevăzută la alin.(1) realizează o evidență distinctă a acestor cazuri și au obligația să comunice lunar casei de asigurări de sănătate cu care se află în relație contractuală această evidență în vederea decontării precum și cazurile pentru care furnizorii de servicii medicale au recuperat cheltuielile efective în vederea restituirii sumelor decontate de către casele de asigurări de sănătate pentru cazurile respective. “

Așadar, odată cu această modificare legislativă calitatea de parte civilă în procesele penale pentru recuperarea despăgubirilor civile reprezentând cheltuieli efective ocazionate de asistența medicală acordată în condițiile art. 313 alin.(1) din Legea nr. 95/2005 modificată prin O.U.G. nr. 72/2006, revine furnizorilor de servicii medicale în speța unităților spitalicești.

Recuperarea cheltuielilor legate de asistența medicală se poate realiza prin constituirea de parte civilă în procesul penal de către unitățile spitalicești împotriva învinutului/inculpatului și părții responsabile civilmente, după caz în cursul urmăririi penale sau în fața instanței de judecată până la citirea actului de sesizare, în condițiile art. 15 și 346 din Codul de procedură penală.

Nu întotdeauna se recuperează aceste cheltuieli, în special atunci când constituirea de parte civilă are loc în cursul urmăririi penale. Sunt situații când instanța de judecată nu este sesizată deoarece potrivit art. 11 pct. 1 din Codul de procedură penală, în cursul urmăririi penale procurorul poate dispune clasarea, scoaterea de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale. În cele mai multe cazuri se ajunge la încetarea urmăririi penale pentru lipsa plângerii prealabile a persoanei vătămate, retragerea plângerii prealabile sau împăcarea părților, în cazul infracțiunilor pentru care acestea înlătură răspunderea penală.

În situația în care, potrivit art. 346 Cod procedură penală, instanța sesizată și pe latura civilă pronunțată condamnarea, achitarea sau încetarea procesului penal se pronunță prin aceeași hotărâre judecătorească și asupra acțiunii civile. Nu pot fi acordate despăgubiri

civile în cazul în care achitarea s-a pronunțat pentru că fapta nu există(art. 10 lit. a Cod procedură penală) sau fapta nu a fost săvârșită de inculpat(art. 10 lit. c Cod procedură penală).

Altă modalitate de recuperare a despăgubirilor civile legate de asistența medicală este introducerea unei acțiuni la instanța civilă în condițiile art. 19 și 20 din Codul de procedură penală în următoarele situații: a) persoana vătămată nu s-a constituit parte civilă în procesul penal; b) procesul penal a fost suspendat; c) instanța penală prin hotărârea rămasă definitivă, a lăsat nesoluționată acțiunea civilă; d) paguba nu a fost integral reparată de către instanța penală; e) pentru repararea pagubei care s-a născut ori s-a descoperit după pronunțarea hotărârii penale de primă instanță.

Într-o astfel de acțiune civilă unitatea spitalicească poate chema în judecată atât angajatorul pentru a răspunde în calitate de comitent în temeiul art. 1000 alin.(3) Cod civil, dacă sunt întrunite condițiile legale, cât și societatea de asigurări în cazul accidentelor de circulație pentru a răspunde în virtutea asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule în temeiul art. 41-44 din Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România. După soluționarea cauzelor penale în sensul admiterii acțiunii civile, titluri executorii pot fi hotărârile penale definitive prin care inculpatul în solidar cu partea responsabilă civilmente, după caz, a fost obligat la plată către partea civilă (furnizorul de servicii medicale/spitalul) a cheltuielilor solicitate. Pentru titlurile executorii prezentate mai sus, dacă acestea nu sunt executate de bună voie, va trebui aplicată procedura executării silită prevăzută de art. 371¹-580⁵ din Codul de procedură civilă. Astfel, debitorul va fi somat să facă plata de bună voie în termenul stabilit iar în caz de refuz creditorul se va adresa executorului judecătoresc competent cu o cerere de executare silită însoțită de titlul executoriu în original.

În practică însă se constată că mulți dintre debitori sunt insolvabili ori au fost condamnați și se află în stare de detenție neavând venituri. Unele instanțe (Judecătoria Panciu, dosar nr. 300/275/2008, sentința penală nr. 100/07.05.2008) comunică unităților spitalicești hotărârea judecătorească în temeiul art. 20 din Decretul nr. 221/1960 cu privire la executarea silită împotriva persoanelor fizice a plății impozitelor și a taxelor neachitate în termen și a creanțelor bănești precum și cu privire la executarea confiscării. Alte instanțe de judecată (Judecătoria Buftea, dosar nr. 200/94/2005, sentința penală nr. 117/02.03.2007) comunică copie de pe hotărârea judecătorească pentru a se lua măsurile legale ce se impun în temeiul O.G. nr. 75/2001 privind organizarea și funcționarea cazierului fiscal, modificată și completată prin Legea nr. 91/10.04.2007 și a Ordinului Ministerului Economiei și Finanțelor nr. 40/2003.

Recuperarea despăgubirilor civile reprezentând cheltuieli de spitalizare ocazionate în temeiul art. 313 din Legea nr. 95/2005 este foarte greoaie. Scopul recuperării despăgubirilor civile reprezentând cheltuieli de spitalizare ocazionate în temeiul art. 313 din Legea nr. 95/2005 este de a constitui venituri la fondul **național unic de asigurări sociale de sănătate**.

În ceea ce privește competența penală în soluționarea unor astfel de cauze penale, facem precizarea că ele, sub aspectul competenței materiale, aparțin de regulă judecătoriilor (art. 25 Cod procedură penală), iar sub aspectul competenței teritoriale se aplică regulile prevăzute la art. 30 din Codul de procedură penală. Sub acest aspect facem precizarea că în cele mai multe situații instanțele competente nu se află în raza circumscripției teritoriale județene a unităților spitalicești. Apreciem că pentru optimizarea sistemului de recuperare a despăgubirilor civile ocazionate de efectuarea cheltuielilor de spitalizare pentru daune cauzate părții vătămate de către învinuit/inculpat, se impune ca propunere de lege ferenda acordarea calității procesuale de parte civilă în procesul penal *caselor de asigurări de*

sănătate pentru următoarelor considerente. Mai întâi, sunt organizate la nivel județean și la nivelul Municipiului București și sunt obligate potrivit art. 271 alin.(1) lit. e) din Legea nr. 95/2005 „, să utilizeze toate demersurile legale pentru a optimiza colectarea contribuțiilor și recuperarea creanțelor restante la contribuțiile pentru fond.“. Pe de altă parte, punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale în ceea ce privește latură civilă se poate face mult mai eficient la nivel județean. De asemenea, simplificarea procesului de recuperare în sensul că unitățile spitalicești nu ar mai fi obligate să realizeze acea evidență distinctă în vederea decontării de către casa de asigurări de sănătate cu care se află în relație contractuală, precum și restituirea către casele de asigurări a sumelor recuperate (care, așa cum arătăm, în cele mai multe cazuri nu se recuperează). În atare situație unitățile spitalicești ar avea doar obligația ca la cererea expresă a caselor de asigurări de sănătate, indiferent dacă sunt în relații contractuale cu aceasta, să comunice documentele justificative în vederea pornirii și exercitării acțiunii civile, adică situațiile de plată. Nu prezintă importanță dacă între casa de asigurări de sănătate respectivă și unitatea spitalicească există relație contractuală, pentru că sumele ce urmează a fi recuperate vor constitui venituri ale fondului național unic de sănătate. Astfel, se respectă și prevederile art. 139 alin.(3) din Constituția României în sensul că „, sumele reprezentând contribuțiile la constituirea unor fonduri se folosesc în condițiile legii, numai potrivit destinației acestora. “. În fine, practica unitară în materie, pentru ca organele de urmărire penală sau instanțele de judecată solicite relații atât de la casele de asigurări de sănătate cât și de la unitățile spitalicești.